

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 13 lipca 2016 r.

Pozycja 436

POSTANOWIENIE z dnia 27 kwietnia 2016 r. Sygn. akt Ts 153/15

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Małgorzata Pyziak-Szafnicka,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej M.I. w sprawie zgodności:

art. 527 § 1 w zw. z art. 530 w zw. z art. 1 oraz art. 530 w zw. z art. 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2016 r. poz. 380) z art. 2, art. 64 ust. 1 i 3 oraz art. 64 ust. 1 i 3 w zw. z art. 2 i w zw. z art. 217 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

p o s t a n a w i a:

- 1) podjąć zawieszone postępowanie,
- 2) odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 22 kwietnia 2015 r. (data nadania) M.I. (dalej: skarżąca) wystąpiła o zbadanie zgodności art. 527 § 1 w zw. z art. 530 w zw. z art. 1 oraz art. 530 w zw. z art. 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U.2016.380; dalej: kc lub kodeks cywilny) z art. 2, art. 64 ust. 1 i 3 oraz art. 64 ust. 1 i 3 w zw. z art. 2 i w zw. z art. 217 Konstytucji.

Skargę konstytucyjną sformułowano w związku z następującą sprawą. Dnia 10 czerwca 2011 r. Skarb Państwa, reprezentowany przez Naczelnika Drugiego Urzędu Skarbowego w Z., wystąpił przeciwko skarżącej z pozwem, żądając uznania za bezskuteczne w stosunku do niego dwóch darowizn z 21 września 2007 r., na mocy których małżonek skarżącej (dłużnik Skarbu Państwa z tytułu zobowiązań podatkowych) darował jej prawo użytkowania wieczystego gruntu będącego własnością Skarbu Państwa wraz z własnością położonego na tym gruncie budynku oraz przysługujące mu prawo własności nieruchomości gruntowej. Wyrokiem z sierpnia 2012 r. Sąd Okręgowy w W. (dalej: Sąd Okręgowy w W.) uwzględnił powództwo i uznał obie umowy darowizny za bezskuteczne względem Skarbu Państwa. Wyrokiem z czerwca 2014 r., doręczonym skarżącej w styczniu 2015 r., Sąd Apelacyjny w W. (dalej: Sąd Apelacyjny w W.) oddalił apelację skarżącej.

Zdaniem skarżącej art. 527 § 1 w zw. z art. 530 w zw. z art. 1 i art. 530 w zw. z art. 1 kc naruszają przysługujące jej prawo własności (art. 64 ust. 1 i 3 Konstytucji), ponieważ „prowadzą do egzekucji zobowiązań podatkowych innej osoby z majątku skarżącej”.

Skarżąca twierdzi przy tym, że nałożono na nią odpowiedzialność za zobowiązania podatkowe innej osoby, mimo iż „literalnie odczytywana ustawa tego nie przewiduje”. Jak przy tym podkreśla, „zgodnie z art. 1 kc przepisy kodeksu cywilnego mają zastosowanie jedynie do stosunków cywilnoprawnych, zaś zgodnie z art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz.U.2015.613, ze zm.) (...) materia zobowiązań [podatkowych] regulowana jest przez tę ustawę – zatem nie przez prawo cywilne”.

Zarządzeniem z 19 maja 2015 r. sędzia TK wezwał skarżącą do uzupełnienia braków formalnych skargi przez: podanie adresu skarżącej; nadesłanie kopii skargi konstytucyjnej, odpisu i czterech kopii wyroku Sądu Okręgowego w W. z sierpnia 2012 r. wraz z uzasadnieniem, czterech kopii wyroku Sądu Apelacyjnego w W. z czerwca 2014 r. wraz z uzasadnieniem oraz czterech kopii pełnomocnictwa szczególnego, a także do wyjaśnienia, czy skarżąca złożyła do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w W. z czerwca 2014 r.

W odpowiedzi na to zarządzenie skarżąca nadesłała pismo (wraz z załącznikami), w którym oświadczyła, że 23 marca 2015 r. złożyła do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w W. z czerwca 2014 r.

Postanowieniem z lipca 2015 r. Trybunał zawiesił postępowanie w przedmiocie wstępnej kontroli skargi konstytucyjnej. Dnia 17 marca 2016 r. do Biura Trybunału Konstytucyjnego wpłynął faks z kopią postanowienia Sądu Najwyższego z 26 lutego 2016 r. o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej skarżącej do rozpoznania.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

Na podstawie art. 138 w zw. z art. 139 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U.2016.293; dalej: ustawa o TK z 2015 r.) z 30 sierpnia 2015 r. utraciła moc ustawa z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U.102.643, ze zm.; dalej: ustawa o TK z 1997 r.). Zgodnie z art. 134 pkt 1 ustawy o TK z 2015 r. w sprawach wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy w postępowaniu przed Trybunałem na etapie wstępnego rozpoznania skargi stosuje się przepisy dotychczasowe, tzn. przepisy ustawy o TK z 1997 r. Rozpatrywana skarga została wniesiona przed 30 sierpnia 2015 r., dlatego do jej wstępnej kontroli zastosowanie mają przepisy ustawy o TK z 1997 r.

Zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji przedmiotem skargi konstytucyjnej jest przepis ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekły ostatecznie o wolnościach lub prawach skarżącego albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji. Na etapie wstępnej kontroli Trybunał Konstytucyjny bada, czy skarga spełnia warunki formalne określone w art. 46-48 ustawy o TK z 1997 r. i czy zarzuty w niej sformułowane nie są oczywiście bezzasadne (art. 36 ust. 3 w zw. z art. 49 ustawy o TK z 1997 r.).

Zdaniem skarżącej art. 527 § 1 w zw. z art. 530 w zw. z art. 1 kc oraz art. 530 w zw. z art. 1 kc w zakresie, w jakim „dopuszczalne jest ich stosowanie do należności publicznoprawnych w postaci zobowiązań podatkowych”, są niezgodne z art. 64 ust. 3 Konstytucji oraz z art. 64 ust. 3 w zw. z art. 2 i w zw. z art. 217 Konstytucji. Jak podkreśla, zakwestionowane przepisy: „pozwalają na ograniczenie, a nawet pozbawienie obywatela jego własności bez wyraźnego przepisu ustawy (niezgodność z art. 64 ust. 3 Konstytucji); polegają na stosowaniu analogii w sposób sprzeczny z powszechnie przyjętymi, tradycyjnymi regułami tej metody prawniczej i dobrego prawa w ogólności – zakazu stosowania do obowiązków (ingerencji w prawa podmiotowe) oraz zakazu rozszerzania wyjątków (niezgodność z art. 64 ust. 3 w zw. z art. 2 Konstytucji); wprowadzają ingerencję w podstawowe ekonomiczne prawo obywatelskie poza demokratyczną procedurą ustawodawczą (w procesie sądowego stosowania prawa w sprawach indywidualnych) w sposób niezapewniający obywatelom

możliwości zapoznania się z normą i dostosowania swojego zachowania do jej treści (art. 64 ust. 3 w zw. z art. 2 Konstytucji); naruszają zasadę zaufania obywatela do Państwa i stanowionego przez Państwo [prawa], albowiem na podstawie znajomości ustawy obywatel zyskuje podstawne przekonanie, że skutek w postaci stosowania art. 527 kc do zobowiązań podatkowych nie może mieć miejsca (niezgodność z art. 64 ust. 3 w zw. z art. 2 Konstytucji); wprowadzają pozaustawową ingerencję w prawo własności z możliwością jej stosowania bez sprecyzowania zakresu czasowego (momentu wejścia w życie normy), a przez to dopuszczają stosowanie jej wstecz (niezgodność z art. 63 ust. 3 w zw. z art. 2 Konstytucji oraz samodzielnie z art. 2 Konstytucji) oraz nakładają na własność obywateli (niebędących podatnikami) rzeczywisty ciężar podatku bez regulacji ustawowej (niezgodność z art. 64 ust. 3 w zw. z art. 217 Konstytucji)”.

Trybunał przypomina, że w świetle art. 79 ust. 1 Konstytucji skarga przysługuje tylko temu, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone. Dlatego też stosownie do art. 47 ust. 1 pkt 2 ustawy o TK z 1997 r. powinna ona zawierać wskazanie, jakie konstytucyjne wolności lub prawa i w jaki sposób – zdaniem skarżącego – zostały naruszone. Jeśli nawet skarga spełnia tę przesłankę, ale argumenty mające wykazać naruszenie konstytucyjnych praw skarżącego są oczywiście bezzasadne, należy odmówić nadania jej dalszego biegu (art. 49 w zw. z art. 36 ust. 3 ustawy o TK z 1997 r.).

Odnosząc się do sformułowanego w skardze zarzutu, Trybunał zauważa, że skarżąca apriorycznie zakłada, iż zawarta w kodeksie cywilnym regulacja (pozaupadłościowej) ochrony wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika nie stanowi nadmiernej ingerencji w prawo własności (osoby trzeciej). Tym samym kwestionuje ona jedynie, że unormowanie to znajduje (przez analogię) zastosowanie do ochrony wierzycieli innych niż ci, którym przysługują wierzytelności z tytułu stosunków cywilnoprawnych. Nadmierną ingerencją w jej (jako osoby trzeciej w układzie określonym w art. 527 kc) prawo własności jest – w jej przekonaniu – dopiero zastosowanie przepisów tytułu X kodeksu cywilnego do sytuacji, gdy wierzycielowi przysługuje wierzytelność podatkowa. Tak ujęty zarzut wymaga odpowiedniego uzasadnienia, którego skarżąca jednak nie przedstawiła.

Trybunał podkreśla, że zawarte w skardze argumenty dotyczące m.in. czasowego obowiązywania normy, wykładni rozszerzającej czy podstawy do wnioskowania przez analogię mogą co prawda uzasadniać naruszenie art. 2 Konstytucji, lecz są niewystarczające do wykazania naruszenia prawa własności, a naruszenie tego prawa stanowi trzon skargi. Skarżąca nie przedstawiła bowiem przyczyn, które mogłyby tłumaczyć, dlaczego Skarb Państwa, kiedy dochodzi od dłużnika wierzytelności (pieniężnej) z tytułu stosunku cywilnoprawnego, ma możliwość skorzystania ze skargi, o której mowa w art. 527 § 1 kc, zaś kiedy dochodzona wierzytelność wynika ze stosunku prawnopodatkowego, miałby być już takiej możliwości pozbawiony. Innymi słowy, choć skarżąca wskazała na naruszenie zasady zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa, a nawet na ingerencję w zasadę niedziałania prawa wstecz, to jednak nie przedstawiła racji przemawiających za tym, że doszło do naruszenia jej prawa własności (nieproporcjonalnego ograniczenia tego prawa w świetle art. 64 ust. 3 Konstytucji).

Zważyć też trzeba, że ochrona, o której stanowią przepisy tytułu X kodeksu cywilnego, odbywa się z udziałem sądów powszechnych i – jak słusznie podkreśla skarżąca – ma charakter wyjątkowy. Inaczej jednak niż sugeruje skarżąca, Sąd Najwyższy dopuścił stosowanie regulacji przewidzianej w tytule X kodeksu cywilnego do zobowiązań podatkowych przed 2007 r. (kiedy skarżąca zawarła umowę darowizny z dłużnikiem w rozumieniu art. 527 § 1 kc), a nie dopiero wraz z wydaniem wyroku z 28 października 2010 r. (sprawa II CSK 227/10, OSNC-ZD z 2011 r., nr 1, poz. 23). Ochrona pauliańska w odniesieniu do wierzytelności mających swoje źródło w stosunkach innych niż cywilnoprawne wiąże się z problemem dopuszczalności drogi sądowej i pojęciem sprawy

cywilnej. Nawiązując do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 10 lipca 2000 r. (sprawa SK 12/99, OTK nr 5/2000, poz. 143), Sąd Najwyższy wielokrotnie (przed 2010 r.) w swoich judykatach wypowiadał się na temat dopuszczalności drogi sądowej w sprawach, gdy ochrony pauliańskiej dochodził uprawniony z tytułu wierzytelności publicznoprawnej, np. wierzytelności z tytułu składki na ubezpieczenie społeczne lub wierzytelności podatkowej (zob. w szczególności wyrok z 13 maja 2005 r., sprawa I CK 677/04, „Prawo Bankowe” 2005, nr 9, s. 10; postanowienie z 16 kwietnia 2002 r., sprawa V CK 41/02, OSP z 2003 r., z. 2, poz. 22; uchwała z 11 kwietnia 2003 r., sprawa III CZP 15/03, OSNC z 2004 r., nr 3, poz. 32). W dniu zawierania przez skarżącą umowy darowizny (uznanej następnie przez sąd cywilny za czynność fraudacyjną), tj. 21 września 2007 r., zakwestionowana przez nią norma zatem już obowiązywała i – wbrew twierdzeniom skarżącej – miała swoje źródło w ustawie, czyli przepisach tytułu X kodeksu cywilnego (skoro art. 527 § 1 kc jest stosowany przez analogię, to norma z niego wywodzona ma ustawowe umocowanie).

Niewątpliwie nie można również zgodzić się ze skarżącą, że stała się ona dłużnikiem Skarbu Państwa z tytułu należności podatkowych. Po ubezskutecznieniu umowy darowizny Skarb Państwa uzyskał bowiem zaledwie możliwość prowadzenia egzekucji z darowanej skarżącej nieruchomości budynkowej i związanego z nią prawa użytkowania wieczystego (na podstawie tytułów wykonawczych wystawionych przeciwko mężowi skarżącej będącemu dłużnikiem Skarbu Państwa z tytułu zobowiązań podatkowych). Tym samym art. 217 Konstytucji nie może być uznany za adekwatny wzorzec do kontroli zakwestionowanych przepisów kodeksu cywilnego.

W związku z powyższym Trybunał Konstytucyjny – na podstawie art. 49 w zw. z art. 36 ust. 3 ustawy o TK z 1997 r. – odmówił nadania skardze dalszego biegu ze względu na jej oczywistą bezzasadność.